10/07/2021

Όσιος Αθανάσιος ο Πεντασχοινίτης (10 Ιουλίου)

/ Ορθόδοξες Προβολές

Του Αρχιμανδρίτη Φωτίου Ιωακείμ

Ὁ θεοφόρος καὶ θαυματουργὸς ὅσιος Ἀθανάσιος, ὁ λαμπρὸς τοῦτος ἀστέρας στὸ νοητὸ στερέωμα τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἀνήκει σὲ μιὰ ἰδιαίτερη εὐλογημένη ὁμάδα ἁγίων. Δὲν τὸν κόσμησε τὸ μαρτυρικὸ στεφάνι, οὔτε περιβλήθηκε ἱερατικὰ καὶ διδασκαλικὰ ἀξιώματα, ἀλλ᾽ οὔτε καὶ στεφανώθηκε μὲ πολυχρόνιους ἀσκητικοὺς καμάτους καὶ ἱδρῶτες τῆς μοναχικῆς πολιτείας.

Τὴ βραχυχρόνια ἐπίγεια βιοτή του διῆλθε κοντὰ στοὺς γονεῖς του, στὴν πτωχικὴ

οἰκία του, τηρῶντας μὲ ἀκρίβεια, ταπεινὰ καὶ εὐλαβικά, τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου! Στὴν ἴδια κατηγορία ἀνήκει καὶ ἕνας ἄλλος μεγάλος ἅγιος τῆς κατὰ Κύπρον Ἐκκλησίας, ὁ ὅσιος Ἰωάννης ὁ Λαμπαδιστής, ἡ ἀγγελικὴ ζωὴ τοῦ ὁποίου ἔχει νὰ παρουσιάσει πολλὲς ὁμοιότητες πρὸς τὸν ἐδῶ ἐγκωμιαζόμενο ὅσιο.

Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος καταγόταν ἀπὸ τὸ παραθαλάσσιο χωριὸ τοῦ Πεντασχοίνου[1]. Τὸ χωριὸ αὐτό, ποὺ βρίσκεται σήμερα ἐρειπωμένο περὶ τὰ 6 χλμ. νότια τοῦ χωριοῦ Ἅγιος Θεόδωρος τῆς ἐπαρχίας Λάρνακας, ἄκμαζε —σύμφωνα μὲ τὶς ὑπάρχουσες μαρτυρίες— ἀπὸ τοὺς ρωμαϊκοὺς ἤδη χρόνους, καὶ λειτουργοῦσε μέχρι καὶ τὸν 18ο αἰώνα, ὁπότε καὶ ἐγκαταλείφθηκε[2]. Ἐδῶ λοιπὸν γεννήθηκε καὶ ἀνατράφηκε ὁ ὅσιος, ἐδῶ καὶ ἁγίασε, καὶ ἐδῶ τάφηκε, ἀπ᾽ ὅπου καὶ ἔλαβε τὴν ἐπωνυμία Πεντασχοινίτης (ὀρθότερα Πεντασχινίτης).

Γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου δὲν μᾶς εἶναι γνωστὰ πολλὰ πράγματα. Τὰ λίγα, ἀλλὰ σημαντικώτατα βιογραφικὰ στοιχεῖα γι᾽ αὐτόν, μᾶς διέσωσε ἕνας ἄλλος ἐπίσης Κύπριος μεγάλος ἅγιος, ὁ ὅσιος Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης[3], ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴν Ἀμαθοῦντα4. Ἄκμασε κατὰ τὸν 7ο αἰῶνα, καὶ ἐκοιμήθη κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ 8ου. Ἀναδείχθηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπιφανέστερους Σιναΐτες Πατέρες, καὶ διακρίθηκε γιὰ τὸν αὐστηρὸ βίο του, τὴν βαθιά του μόρφωση καὶ τὸ γνήσια ὀρθόδοξο φρόνημά του. Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων πνευματικῶν συγγραμμάτων του περιλαμβάνονται ὁ «Ὁδηγός», οἱ «Ἐρωταποκρίσεις» καὶ τὰ «Ψυχωφελῆ καὶ στηρικτικὰ διηγήματα»5. Στὸ τελευταῖο αὐτὸ ἔργο του εἶναι ποὺ ἀναφέρεται στὸν ὅσιο Ἀθανάσιο, τοῦ ὁποίου προσκύνησε ὁ ἴδιος τὸ λείψανο καὶ ἄκουσε γι᾽ αὐτὸν ἀπὸ τοὺς γέροντες τοῦ Πεντασχοίνου. Ὁ ὅσιος Ἀναστάσιος ἑορτάζει στὶς 21 Ἀπριλίου6.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὸν ἅγιο Ἀναστάσιο, ὁ ὅσιος Ἀθανάσιος γεννήθηκε στὸ Πεντάσχοινο κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ 7ου αἰώνα ἀπὸ ἐνάρετο καὶ θεοφιλὴ πατέρα. Μικρὸς ἀκόμη, ἔμεινε ὀρφανὸς ἀπὸ μητέρα, γι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ πατέρας του νυμφεύθηκε ξανά7. Ἀπὸ τὴν παιδική του ἡλικία ὁ Ἀθανάσιος τήρησε ἄμεμπτα τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλιστα τὴν θερμὴ πίστη καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν Κύριο, τὴν ἀληθινὴ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον, καθὼς καὶ τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν ὑπακοὴ πρὸς τοὺς γονεῖς του. Γι᾽ αὐτὸ καί, μόλις εἰκοσαετής, εἶχε ἤδη καταστεῖ «σκεῦος ἐκλογῆς» καὶ εὐῶδες δοχεῖο τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἕνεκα λοιπὸν τῆς μεγάλης του ἀγάπης πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ πονεμένους ἀδελφούς του, σκόρπιζε ἀφθονοπάροχα σ᾽ αὐτοὺς τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴ συντήρηση καὶ διατροφή τους. Κάποια μέρα ἡ μητρυιά του, σὰν ἀντιλήφθηκε τί ἔκανε ὁ νέος, τὸν κατάγγειλε στὸν πατέρα του λέγοντας: «Γνώριζε πὼς ὁ Ἀθανάσιος ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τοῦ σπιτιοῦ, καθὼς καὶ τὶς προμήθειες στὶς ἀποθῆκες μας τὰ ἔχει σκορπίσει ἐδῶ κι ἐκεῖ. Τί θὰ ἀπογίνουμε τώρα;» Τότε ὁ πατέρας του, ἀφοῦ τὸν

κάλεσε, τὸν ρώτησε ἂν ἀλήθεια ἔτσι εἶχαν τὰ πράγματα. Κι ὁ ἐλεήμων Ἀθανάσιος ἀποκρίθηκε ταπεινὰ καὶ εὐλαβικὰ στὸν πατέρα του: «Πίστεψέ με, πατέρα μου, δὲν γνωρίζω νὰ ἔχω δώσει ἀλλοῦ ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ τρόφιμά μας, παρὰ μόνο γιὰ νὰ φιλοξενήσω καὶ θρέψω τοὺς πτωχοὺς καὶ δυστυχισμένους, καθὼς ἐσὺ ὁ ἴδιος μὲ συμβούλευσες νὰ κάνω· γιατὶ ἀληθινὰ ἐγὼ τίποτα δὲν σκόρπισα ἄσκοπα! Ἀλλά, γιὰ νὰ μάθεις, πατέρα, πὼς τοῦτο τὸ ἔκαμα ἀκολουθώντας τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἔλα καὶ ἐρεύνησε τὶς ἀποθῆκες τοῦ σιταριοῦ, τοῦ κρασιοῦ καὶ τοῦ λαδιοῦ.» Καί, σὰν κατέβηκαν κι οἱ δυό τους στὴν ἀποθήκη, βρῆκαν ὅλα τὰ πιθάρια τοῦ κρασιοῦ καὶ τοῦ λαδιοῦ καὶ τὰ δοχεῖα τοῦ σιταριοῦ, μετὰ ποὺ εἶχαν δαπανηθεῖ ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιο, νὰ εἶναι πάλιν, ὢ τοῦ θαύματος, ὅλα γεμάτα μὲ τὴ Χάρη τοῦ Κυρίου!

Ὁ ὅσιος, «τελειωθεὶς ἐν ὀλίγῳ ἐπλήρωσε χρόνους μακροὺς» (Σοφ. Σολομ. 4, 13). Γιατὶ λίγο μετὰ τὰ εἴκοσί του χρόνια ὁ Χριστὸς ἔλαβε εἰρηνικὰ τὴν ὁσία ψυχή του. Δὲν παρῆλθε ὅμως πολὺς καιρὸς ἀπὸ τὴν κοίμησή του καί, γιὰ νὰ τὸν δοξάσει ὁ Κύριος καὶ στὴ γῆ, ἄρχισε νὰ ἐνεργεῖ, μὲ τὴ μεσιτεία τοῦ Ἀθανασίου, ποικίλα θαύματα. Ὡς πρῶτο θαυμαστὸ σημεῖο «ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ» Θεὸς τέλεσε τὸ ἑξῆς:

Κάποιο πλοῖο, ποὺ ταξίδευε στὴ θάλασσα κοντὰ στὸ Πεντάσχοινο, κινδύνευε ἀπὸ τὴν ἄγρια θαλασσοταραχὴ ποὺ εἶχε ξεσπάσει, νὰ βυθισθεῖ. Ἦτανε μέρα μεσημέρι. Ἐμφανίστηκε τότε ξαφνικὰ στοὺς ναῦτες ὁ ὅσιος, τριγυρίζοντας μέσα στὸ πλοῖο καὶ κυβερνώντας το, καὶ τὸ διέσωσε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ὁδηγώντας το μὲ ἀσφάλεια στὸ λιμάνι τοῦ χωριοῦ του. Τὸν ἐρώτησαν τότε οἱ ναῦτες ποιός ἦταν, καὶ τοὺς ἀποκρίθηκε πὼς ἦταν ὁ «Ἀθανάσιος ὁ τοῦ Πεντασχοινίου» καὶ ἀμέσως ἔγινε ἀφανής!

Οἱ ναῦτες συγκινημένοι κατέβηκαν κατόπιν στὸ χωριό, ἔχοντας μαζί τους ἕνα ἀσκὸ μὲ λάδι, γιὰ νὰ τὸ προσφέρουν μὲ εὐγνωμοσύνη στὸν ναὸ τοῦ ἁγίου, ποὺ τοὺς εἶχε σώσει. Τότε, κατὰ θεία Πρόνοια, βρῆκαν στὸν δρόμο τὸν πατέρα τοῦ ὁσίου, στὸν ὁποῖο διηγήθηκαν τὴ θαυμαστὴ διάσωσή τους, καὶ τὸν ρώτησαν ποῦ βρισκόταν ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ποὺ τοὺς εἶχε σώσει. Ὁ θεοφιλὴς ἐκεῖνος γέροντας τοὺς διαβεβαίωσε πὼς τέτοιος ναὸς δὲν ὑπῆρχε στὴν περιοχή τους. Ἀπὸ τὴν περιγραφὴ ὅμως τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ νεαροῦ ἁγίου, ποὺ τοὺς διέσωσε, κατάλαβε πὼς ἐπρόκειτο γιὰ τὸν γυιό του. Πορεύθηκαν τότε μαζὶ στὸν τάφο του, κι ἐκεῖ ὁ ἅγιος πατέρας του τὸν ρώτησε: «Παιδί μου, Ἀθανάσιε, σὺ ἐμφανίστηκες στὸ πλοῖο τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν καὶ τοὺς ἔσωσες;» Καὶ ὁ πάντοτε ὑπάκουος Ἀθανάσιος ταπεινὰ ἀποκρίθηκε, ὢ τοῦ θαύματος, σὰν νὰ ἦταν ζωντανός: «Ναί, πατέρα μου. Ὁ Κύριος μὲ ἀπέστειλε, γιὰ νὰ μὴν πάθουνε τίποτα κακὸ στὸν τόπο μας.» Τότε ὁ ἐνάρετος πατέρας τοῦ λέγει: «Κοιμήσου πάλιν, παιδί μου, μέχρι νὰ σὲ ἀναστήση ὁ Χριστός». Ὅπως καὶ ἔγινε8!

Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι τὰ ὅσα μᾶς διασώζει ὁ ὅσιος Ἀναστάσιος γιὰ τὸν ἅγιο Ἀθανάσιο καί, ὡς ἐπιπρόσθετο μάρτυρα τῶν γραφομένων του γι᾽ αὐτόν, φέρει τὸν τότε Μητροπολίτη τῆς Δαμασκοῦ (δὲν ἀναφέρει δυστυχῶς τὸ ὄνομά του), ὁ ὁποῖος ἐπίσης προσκύνησε τὸν τάφο τοῦ Ἀθανασίου καὶ πληροφορήθηκε γιὰ τὴ θαυμαστὴ βιοτή του ἀπὸ τοὺς γεροντότερους κατοίκους τοῦ Πεντασχοίνου9. Τόσο μάλιστα εἶχε ἐντυπωσιασθεῖ ἀπ᾽ ὅσα ἄκουσε, ὥστε σὲ πολλοὺς πολλὲς φορὲς τὰ διηγήθηκε.

Ἀργότερα, πάνω στὸν τάφο τοῦ Ὁσίου Ἀθανασίου ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπὴς ναὸς πρὸς τιμή του, ὁ ὁποῖος καὶ κατέστη πανορθόδοξο προσκύνημα γιὰ τὰ συνεχιζόμενα ἀνὰ τοὺς αἰῶνες θαύματά του.

Πρόσφατα, ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ἦλθε νὰ ρίξει φῶς στὸ βαθὺ πέπλο, ποὺ σκέπαζε τὸ πρόσωπο καὶ τὸν βίο τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου, καθὼς καὶ τὴν πρώιμη ἀπόδοση τιμῆς σ᾽ αὐτὸν ἀπὸ τὸ ὀρθόδοξο χριστιανικὸ πλήρωμα τῆς νήσου μας. Χάριτι Θεοῦ, κατὰ τὰ ἔτη 2004-2005 διενεργήθηκε μιὰ πρώτη ἀνασκαφή, συντήρηση καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀποκατάσταση τοῦ γιὰ αἰῶνες ἐρειπωμένου πιὸ πάνω ναοῦ τοῦ Ὁσίου. Ἐνδιαφέροντα σχετικὰ εὑρήματα εἶναι τὸ ἱερὸ σύνθρονο, ποὺ διασώθηκε στὴν κόγχη τοῦ Βήματος, κάποια παλαιοχριστιανικὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη στὴν τοιχοποιία, σπαράγματα τοιχογραφιῶν σὲ διάφορα σημεῖα τοῦ ναοῦ, καθὼς καὶ μεσαιωνικὲς ταφὲς καὶ σύγχρονά τους ἀγγεῖα. Ἀναμφίβολα ὅμως, τὸ σπουδαιότερο εὕρημα ἀποτελεῖ ὁ ὑπόσκαφος (ὑπόγειος) ταφικὸς θάλαμος, στὸ μέσον περίπου τοῦ ναοῦ, ὅπου ὁδηγεῖ κλίμακα μὲ πέτρινα σκαλοπάτια. Ἐκεῖ ἀκριβῶς, στὰ ἀριστερά μας, ὅπως εἰσερχόμαστε (δηλ. στὸ βόρειο μέρος), βρέθηκε ὁ τάφος τοῦ Ὁσίου Ἀθανασίου μέσα σὲ ἀρκοσόλιο10, ἀλλὰ δυστυχῶς συλημένος.

Ἀπέναντί του (στὰ δεξιά μας, δηλ. στὸ νότιο μέρος), ὑπάρχει ὁ τάφος κάποιου ἄλλου ἁγίου προσώπου (πιθανῶς τοῦ πατέρα τοῦ ὁσίου), καὶ πάλιν μέσα σὲ ἀρκοσόλιο, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ αὐτὸς συλημένος. Τὸ ὅλο ταφικὸ αὐτὸ σύμπλεγμα καλυπτόταν ἀπὸ τοιχογραφίες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες σώθηκαν μόνο λίγα σπαράγματα. Ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρουσες θὰ ἦταν ἀσφαλῶς αὐτές, γύρω ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ ὁσίου. Ἀρχαιολογικὰ ἐκεῖ τεκμήρια (ἐρυθροὶ παλαιοχριστιανικοῦ τύπου σταυροὶ στὴν ὀροφὴ ἐπάνω ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ Ὁσίου, καθὼς καὶ τὸ κάτω τμῆμα ἐνεπίγραφης ἐπιτύμβιας γύψινης πλάκας) ἀνάγουν σαφῶς τὴν ἀρχικὴ φάση τοῦ ταφικοῦ αὐτοῦ θαλάμου στοὺς 7ο/8ο αἰῶνες, καὶ φαίνεται νὰ ἐπιβεβαιώνουν τὰ χρονολογικὰ γιὰ τὸν ὅσιο Ἀθανάσιο δεδομένα ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἀναστάσιο Σιναΐτη, ὅπως ἤδη πιὸ πάνω τὰ ἀναφέρουμε11.

Στὴ θαυματουργικὴ χάρη τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου ἀναφέρεται καὶ ὁ Λεόντιος Μαχαιρᾶς, ὅταν περὶ τὸ 1458 μ.Χ. ἔγραφε: «Καὶ ὁ ἅγιος Γεώργιος ὁ Μαχαιρωμένος εἰς τὸν Ἀχλίοντα τοπικὸς θαυματουργός. Ὁμοίως (δηλ. τοπικὸς ἅγιος θαυματουργὸς) ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πεντασκοινίτης, ἀπὲ τὸ Πεντάσκοινον, καὶ βρύει ἰάματα (=ἐνεργεῖ πολλὲς θεραπεῖες)»12. Ἀπὸ τὴνμαρτυρία αὐτὴ τεκμαίρεται ἔμμεσα ὅτι μέχρι καὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μαχαιρᾶ τὸ λείψανο τοῦ ὁσίου πρέπει νὰ βρισκόταν στὸν ναό του. Ἀργότερα λοιπὸν (ἐπὶ ἐνετοκρατίας ἢ καὶ τουρκοκρατίας) εἶναι ποὺ συλήθηκε ὁ τάφος τοῦ Ὁσίου καὶ ἐκλάπη τὸ λείψανό του. Στὴν Κύπρο πάντως πουθενὰ δὲν μαρτυρεῖται ὕπαρξη τεμαχίου λειψάνου του. Ἴσως νὰ βρίσκεται ἄφθαρτο (ἢ καὶ ὁλόκληρο) σὲ κάποιο ναὸ τῆς Δύσεως13. Περαιτέρω, σύμφωνα μὲ ἐπικυρωμένη πληροφορία14, κατὰ τὴ δεκαετία τοῦ 1950 δύο ἀρχαιοκάπηλοι ἀφαίρεσαν ἀπὸ τὸν ὑπόγειο ταφικὸ θάλαμο παλαιὰ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, τὴν ὁποία φυγάδευσαν καὶ πώλησαν στὴν Ἀγγλία.

Ὁ περίφημος προσκυνηματκὸς ναὸς τοῦ Ὁσίου, ποὺ ἤδη πιὸ πάνω ἀναφέραμε πὼς κτίσθηκε ἐπάνω ἀπὸ τὸν ταφικό του ὑπόγειο θάλαμο, καὶ ποὺ ἦταν, ὅπως συμπεραίνεται, μία τρίκλιτη βασιλική, κατέπεσε ἀπὸ σειρὰ σεισμικῶν δονήσεων, ποὺ ἔπληξαν τὸ νησί μας κατὰ τὸ 149115. Ἡ τοπικὴ ὅμως παράδοση (τῆς περιοχῆς), λόγῳ ἀγνοίας τῆς μαρτυρουμένης ἀπὸ τὶς πηγὲς κατάρρευσης ἀπὸ σεισμό, συσχέτισε τὴν καταστροφὴ αὐτὴ μὲ τὴν εἰσβολὴ στὴν Κύπρο τοῦ Ριχάρδου Λεοντόκαρδου πρὸς ἐκδίκηση τοῦ τυράννου τοῦ νησιοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ (χωρὶς βέβαια νὰ ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα αὐτὰ στὴ διήγηση)! Τὴν παράδοση αὐτὴ στήριζαν στὴν ὕπαρξη μέχρι πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια στὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ μεγάλης σιδερένιας σφαίρας κανονιοῦ. Εἶναι πιθανὸν νὰ κτυπήθηκε ὁ οἰκισμὸς σὲ κάποια μάχη, ἴσως κατὰ τὴν εἰσβολὴ τῶν Τούρκων τὸ 1570.

Περαιτέρω, ἐνδιαφέρουσα τυγχάνει καὶ κάποια ἄλλη παράδοση, ποὺ διασώθηκε ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ στὴ μνήμη τῶν κατοίκων τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου σχετικὰ μὲ τὴν

πανήγυρη τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Σύμφωνα μ᾽ αὐτή, σὲ παλαιότερους χρόνους, κατὰ τὴ Δευτέρα τοῦ Πάσχα, ὁπόταν οἱ κάτοικοι τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου λειτουργοῦσαν στὸν ναὸ τοῦ Ὁσίου Ἀθανασίου, ἐρχόταν τὸ πρωὶ μιὰ αἶγα, φέρνοντας μαζί της ἕνα κατσικάκι, ὡς προσφορὰ στὸν ἅγιο, τὸ ὁποῖο ἔσφαζαν οἱ χωριανοὶ καὶ ἔτρωγαν στὴν χαρὰ τῆς πανήγυρης. Ἔδειχναν μάλιστα κοντὰ στὸν ναὸ καὶ τὴν πέτρα, στὴν ὁποία ἐρχόταν ἡ αἶγα μὲ τὸ κατσικάκι της. Μιὰ χρονιὰ ὅμως, πάνω στὴ μέθη τους, οἱ πανηγυριστὲς ἔσφαξαν καὶ τὴν αἶγα, καὶ ἀπὸ τότε σταμάτησε νὰ συμβαίνη τὸ θαυμαστὸ τοῦτο γεγονός16.

Ἡ τιμὴ τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου εἶχε μεγάλη διάδοση καθόλη τὴ φιλάγιο Κύπρο, καθὼς τὸ μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἁγιογράφησή του σὲ ὅλους σχεδὸν τοὺς ναοὺς τοῦ νησιοῦ, ἀπὸ τὸν 12ο αἰώνα τοὐλάχιστον καὶ ἑξῆς17. Στὶς ἐν λόγῳ τοιχογραφίες ὁ ὅσιος ἀπεικονίζεται ὡς διάκονος, πρᾶγμα ὅμως τὸ ὁποῖο δὲν μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν ὅσιο Ἀναστάσιο στὰ ὅσα μᾶς ἀναφέρει γι᾽ αὐτόν, ὅπως ἤδη πιὸ πάνω τὰ ἐκθέσαμε. Ταπεινὰ φρονοῦμε πὼς ὁ ὅσιος ἦταν ἴσως ἀναγνώστης ἢ εἶχε κάποια ὑπηρεσία στὸν ναό. Εἶναι ἐπίσης ἐξίσου πιθανὸν ἡ τέτοια παράστασή του νὰ συμβολίζη τὴν ἀφιέρωσή του στὸν Θεὸ καὶ τὴν διακονία του στὸν πλησίον18. Ἂς μὴ ξεχνοῦμε ἐξάλλου καὶ τὴ μικρὴ ἡλικία, κατὰ τὴν ὁποία ἐκοιμήθη ὁ ἅγιος (λίγο μετὰ τὰ εἴκοσί του χρόνια), ποὺ δὲν ἐπέτρεπε, σύμφωνα μὲ τοὺς ἱεροὺς Κανόνες, νὰ ἦταν διάκονος19.

Ἡ καθαυτὸ ἀρχικὴ ἡμέρα μνήμης τοῦ ὁσίου δὲν μᾶς εἶναι σήμερα γνωστή, ἀλλὰ πρόσφατα, μὲ τὴν εὐλογία τοῦ τότε ἐγχωρίου Ἐπισκόπου20 Κιτίου κ.κ. Χρυστοστόμου, καὶ κατόπιν σχετικῆς εἰσηγήσεώς του στὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου, καθιερώθηκε ὡς ἡμέρα ἑορτασμοῦ του ἡ 10η Ἰουλίου.

Νὰ λοιπόν, ἀκόμη ἕνα πρότυπο ζωῆς, ἕνας λαμπρὸς ὁδοδείκτης πρὸς τὸν οὐρανό, καὶ μάλιστα γιὰ τὴ φιλόχριστη νεολαία μας21. Ἕνα ὑπόδειγμα ταπείνωσης, ἀγάπης, ἀθόρυβης ἐν Χριστῷ προσφορᾶς πρὸς τὸν ποικιλότροπα δοκιμαζόμενο πλησίον μας! Ἕνα παράδειγμα σεβασμοῦ, τιμῆς καὶ ἀγάπης πρὸς τοὺς γονεῖς! Καί, τέλος, ἕνας ἀκόμη θερμὸς πρέσβυς πρὸς τὸν Κύριο, πρὸς τὸν ὁποῖο πλουτεῖ πολλὴ παρρησία καὶ οἰκείωση! Ἂς ἐπικαλούμεθα καὶ ἐμεῖς τὴν ἱερή του μεσιτεία στὶς πολυώδυνες τοῦ βίου περιστάσεις, γιὰ νὰ ἀξιωθοῦμε, μαζί του, νὰ ὑμνοῦμε Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, τὴ μία Τρισυπόστατη Θεότητα, στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν!

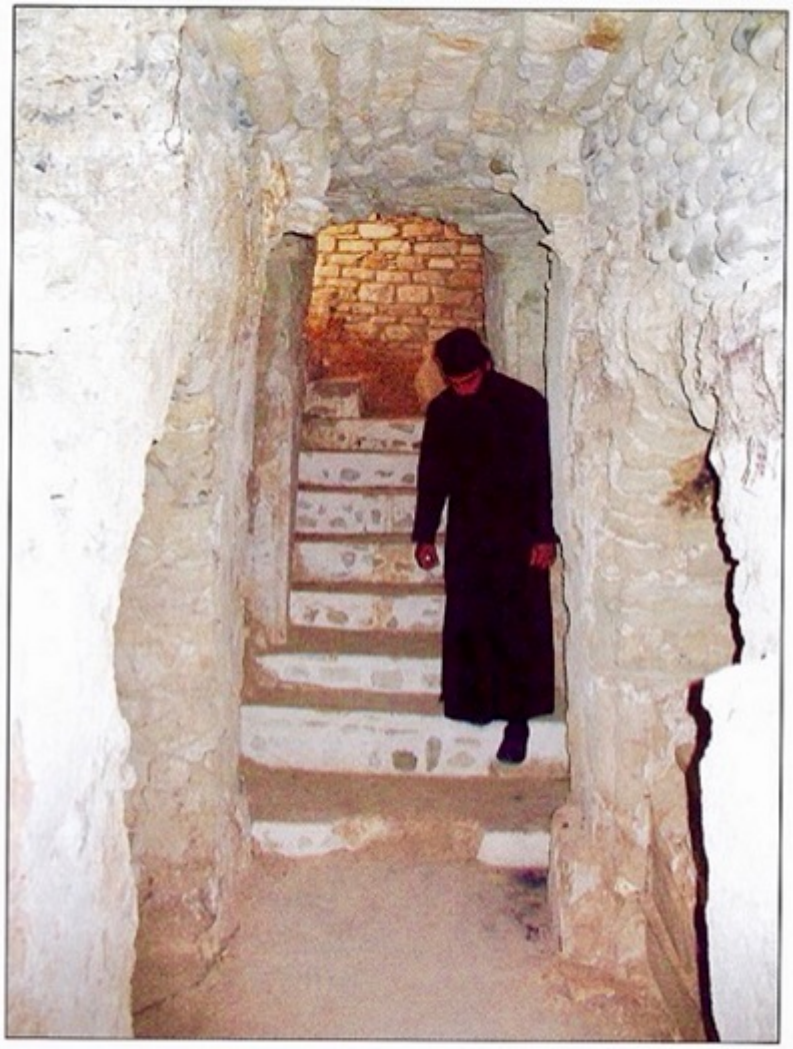

ΕΠΙΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

* Τὸ ὑλικὸ τοῦ παρόντος ἄρθρου βασίζεται σὲ ἀνάλογο κείμενό μας, ποὺ περιλήφθηκε, ὡς παράρτημα, στὴν ᾀσματικὴ Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου τοῦ Πεντασχοινίτου, ποίημα τοῦ Ὑμνογράφου Χαραλάμπους Μπούσια καὶ ἔκδοση τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κιτίου (Λάρνακα, 2001) μὲ γενικὴ ἐπιμέλεια τῆς Μονῆς Σταυροβουνίου. Τὸ ἐδῶ κείμενο διαφοροποιήθηκε βασικὰ στὴν ἑνότητα, ποὺ ἀναφέρεται στὸν προσκυνηματικὸ ναὸ τοῦ Ὁσίου, καὶ διαμορφώθηκε σύμφωνα μὲ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀρχαιολογκῆς ἀνασκαφῆς ποὺ διενεργήθηκε ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Τμῆμα Ἀρχαιοτήτων κατὰ τὰ ἔτη 2004-2005. Ἐκφράζω καὶ ἐντεῦθεν τὶς θερμές μου εὐχαριστίες πρὸς τὴν κ. Θάλεια Περατίτου γιὰ τὴν ἐπιμελὴ πληκτρολόγηση τοῦ παρόντος κειμένου.

1. Βλ. Menelaos N. Christodoulou and Konstantinos Konstantinides, A Complete Gazetteer of Cyprus, τόμ. I, Λευκωσία 1987, σσ. 973 καὶ 1326.

2. Βλ. σχετικὰ Ν. Γ. Κυριαζῆς, Τὰ χωριὰ τῆς Κύπρου, Λάρνακα, 1952, σσ. 148-149·

Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 1, σ. 577· Μεγάλη Κυπριακὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμ. 1, σ. 220 καί, G. Griveaud, Villages désertés à Chypre, (ἐκδ.) Ἵδρυμα Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ [Μελέται καὶ Ὑπομνήματα, ΙΙΙ], Λευκωσία 1998, σσ. 222 καὶ 453. Αὐτόθι (σ. 478) τὸ Πεντάσχοινο παρουσιάζεται νὰ λειτουργεῖ ὡς τσιφλίκι μὲ 11 ἐργάτες κατοίκους, σύμφωνα μὲ μία καταγραφὴ τῶν τσιφλικιῶν τῆς Κύπρου τοῦ ἔτους 1881.

3. Σχετικὴ γιὰ τὸν ὅσιο Ἀναστάσιο βιβλιογραφία βλ. στό: Κύπρια Μηναῖα, (ἐκδ.) Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου, τόμ. Ζ΄ (Μάρτιος – Ἀπρίλιος), Λευκωσία 1999, σσ. 148-149.

4. Τὴν καταγωγή του μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος ὁ ὅσιος Ἀναστάσιος στὸ ἔργο του Ψυχωφελῆ καὶ στηρικτικὰ διηγήματα, ἡ συνολικὴ κριτικὴ ἔκδοση τοῦ ὁποίου ἀναμένεται στὸ ἐγγὺς μέλλον. Στὸν κώδ. Vatic. Gr. 2592, ποὺ βρίσκεται στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Βατικανοῦ καὶ πού, μεταξὺ ἄλλων, περιλαμβάνει καὶ ἔργα τοῦ ὁσίου Ἀναστασίου, στὸ φ. 135ν, ἀναφγράφει ὁ ὅσιος Ἀναστάσιος: «ἐν τῇ ἐμῇ πατρίδι Ἀμαθοῦντι». Σημειώνουμε ἐδῶ πώς, ὅπως ὁ ἴδιος ἀναφέρει σὲ συνάρτηση μὲ τὸν ὅσιο Ἀθανάσιο, τὸ Πεντάσχοινο, κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τοὐλάχιστον (7ος-8ος αἰ.), ὑπαγόταν στὴ διοικητικὴ περιφέρεια τῆς Ἀμαθοῦντος.

5. Γιὰ τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο τοῦ ὁσίου Ἀναστασίου κλασικὴ παραμένει ἡ μελέτη τοῦ Γάλλου καθηγητῆ στὴ Σορβώννη Bernard Flusin, «Démonset Sarasins», Travauxet Mémoirs, 11 (1991), σσ. 381-409, ὅπου, μεταξὺ ἄλλων, τεκμηριώνεται ἡ πατρότητα τῶν ἐν λόγῳ ἔργων, καθὼς καὶ ἡ κυπριακὴ καταγωγὴ τοῦ ὁσίου Ἀναστασίου. Ἡ ὡς ἄνω (βλ. προηγ. σημ.) ἀναμενομένη κριτικὴ ἔκδοση τοῦ ἔργου του «Ψυχωφελῆ καὶ στηρικτικὰ διηγήματα» ἑτοιμάστηκε ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὴν ἐποπτεία τοῦ κ. Flusin, ἀπὸ τὸν André Binggeli.

6. Πλήρης ᾄσματικὴ Ἀκολουθία του, ποίημα τοῦ Ὑμνογράφου ἀρχιμανδρίτου Ἀθανασίου Σιμωνοπετρίτου, δημοσιεύθηκε στὰ Κύπρια Μηναῖα, ὅπ. ἀν. (ἐπισημ. 3), σσ. 139-147.

7. Στὸ πρωτότυπο ἀρχαῖο σχετικὸ κείμενο, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ δημοσιεύσαμε στὴν πιὸ πάνω Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου, σ. 65, ὁ πατέρας του χαρακτηρίζεται ὡς «πρεσβύτερος», ἀλλ᾽ ἡ ἱερατική του ἰδιότητα ἐδῶ ἀποκλείεται, ἕνεκα τῆς δευτερογαμίας του, ἡ ὁποία ἀνέκαθεν ἀπαγορευόταν αὐστηρὰ ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς Κανόνες γιὰ τοὺς κληρικούς. Τὸν ὅρο ἐδῶ πρέπει νὰ ἑρμηνεύσουμε ὡς ἡλικιωμένος, σεβάσμιος γέροντας.

8. Ἀπὸ τὴ θαυμαστὴ αὐτὴ συνομιλία τοῦ κεκοιμημένου ἤδη ὁσίου Ἀθανασίου μὲ τὸν πατέρα του, διαφαίνεται μὲ ἐνάργεια ἡ βαθιὰ πίστη καὶ ἁγία βιοτὴ τοῦ δευτέρου,

γιὰ νὰ ἐπαληθεύσει καὶ ἐδῶ τὸ εὐαγγελικὸ λόγιο «ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται» (Ματθ. 12, 33). Μόνο ἄνθρωπος μὲ μεγάλη πίστη καὶ παρρησία στὸν Θεό, θὰ ἀποτολμοῦσε τέτοια πράξη! Ὁμοιότατο γεγονὸς συναντοῦμε καὶ στὸν βίο τοῦ μεγάλου Πατρὸς καὶ θαυματουργοῦ Σπυρίδωνος. Ἐνῶ δηλ. ὁ ἅγιος παρευρισκόταν στὴν πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο στὴ Νίκαια τῆς Βιθυνίας (325 μ.Χ.), ἐκοιμήθη ἡ ἁγία θυγατέρα του Εἰρήνη, ποὺ εἶχε διέλθει τὸν βίο της μὲ παρθενία καὶ ὁσιότητα. Ὅταν λοιπὸν ἐπέστρεψε στὴν Τριμιθοῦντα ὁ ἅγιος, ἐπειδὴ κάποια γυναίκα στὸ μεταξὺ εἶχε δώσει στὴν Εἰρήνη πολύτιμο χρυσὸ κόσμημα γιὰ νὰ τὸ φυλάξει καὶ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ἀνεύρει μετὰ τὴν κοίμησή της, ὁ Μέγας Σπυρίδων ἀνέστησε θαυματουργικὰ τὴ θυγατέρα του καὶ τὴ ρώτησε ποῦ εἶχε τοποθετήσει τὴν παρακαταθήκη. Ἀφοῦ αὐτὴ τοῦ ἀπάντησε σχετικά, τὴν πρόσταξε ὁ ἅγιος νὰ κοιμηθεῖ (ἀποθάνει) καὶ πάλιν μέχρι τὴν ἡμέρα τῆς Κρίσεως, ὅπως καὶ ἔγινε! (Τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Βίο τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ποὺ συνέταξε ὁ ἐπίσκοπος Πάφου Θεόδωρος [7ος αἰ.] βλ. στὴν κριτικὴ ἔκδοση τοῦ Paul Vanden Ven, La Légendede S. Spyridon, évêquede Trimithonte, Louvain 1953, §7, σσ. 34-36).

9. Ὅπως σημειώνει ὁ ὅσιος Ἀναστάσιος στὴ διήγηση γιὰ τὸν ἅγιο Ἀθανάσιο (βλ. Ἀκολουθία, σ. 67), ὁ ἐν λόγῳ Μητροπολίτης Δαμασκοῦ εἶχε ἐπισκεφθεῖ τὸ Πεντάσχοινο καὶ προσκύνησε τὸν τάφο τοῦ ὁσίου ὀκτὼ χρόνια προηγουμένως, ἀπὸ τότε δηλ. ποὺ ἔγραφε ὁ ὅσιος Ἀναστάσιος. Σύμφωνα μὲ διάφορα ἐσωτερικὰ ἱστορικὰ τεκμήρια, τὸ ἔργο τοῦτο τῶν «Ψυχωφελῶν καὶ στηρικτικῶν διηγημάτων» ὁ Ἀναστάσιος ἔγραψε περὶ τὰ ἔτη 690-700 μ.Χ. Ἄρα περὶ τὰ 680-690 εἶναι ποὺ ὁ Μητροπολίτης αὐτὸς ἐπισκέφθηκε τὸ Πεντάσχοινο. Ἀφοῦ λοιπόν, ὅπως ἀναφέρει στὴν ἴδια συνάφεια ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος, πληροφορήθηκε τὰ σχετικὰ πρὸς τὸν ὅσιο Ἀθανάσιο ἀπὸ τοὺς γέροντες τοῦ χωριοῦ, πού, ὅπως φαίνεται ὑπῆρξαν αὐτόπτες μάρτυρες τῆς ζωῆς καὶ τῶν θαυμάτων τοῦ ὁσίου στὴν παιδικὴ ἢ νεανική τους ἡλικία, ἐπομένως ἡ ἐποχὴ ἀκμῆς τοῦ Ἀθανασίου πρέπει νὰ τοποθετηθῆ στὶς ἀρχὲς τοῦ 7ου αἰώνα, καὶ ὁπωσδήποτε πρὸ τῆς πρώτης ἀραβικῆς κατὰ τῆς Κύπρου ἐπιδρομῆς (649 μ.Χ.), ὅπως σημειώνει σχετικὰ ὁ ὅσιος Ἀναστάσιος (δηλ. στὸ πρῶτο μισὸ τοῦ 7ου αἰ.).

10. Ἡ λέξη ἀρκοσόλιον (ἀπὸ τὸ λατινικὸ arcosolium, προερχόμενο ἀπὸ τὶς λ. arcus= τόξο καὶ solium= σορός, θήκη, τάφος) δηλώνει τοὺς τοξωτοὺς τάφους, ποὺ κατασκευάζονταν κατὰ τὴν παλαιοχριστιανικὴ-πρωτοβυζαντινὴ περίοδο. Σ᾽ αὐτοὺς ὁ τάφος, ποὺ προεξεῖχε λίγο ἀπὸ τὸ δάπεδο, ἐπιστεγαζόταν ἀπὸ τοξωτὴ ὀροφή, δίνοντας ἔτσι ἕνα πλαστικὸ βάθος στὴν κατασκευή. Συχνὰ τὰ ἀρκοσόλια, μάλιστα αὐτὰ τῶν ἁγίων, διακοσμοῦνταν ἀπὸ ποικίλες παραστάσεις.

11. Ἀναμένεται εἰσέτι ἡ ἐπίσημη ἔκδοση τῶν πορισμάτων τῶν ἐν λόγῳ

ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν ἀπὸ τὸ Τμῆμα Ἀρχαιοτήτων Κύπρου.

12. Λεόντιος Μαχαιρᾶς, Χρονικὸν (ἔκδ. R. M. Dawkins, Oxford1932), τόμ. I, §36, σσ. 34-36. Ἀνάλογες ἀναφορὲς γίνονται καὶ ἀπὸ τοὺς λατίνους Κυπρίους χρονογράφους τοῦ 16ου αἰ. Φλώριο Βουστρώνιο (Fl. Bustron, Historia…, ἀνατ. Θεόδ. Παπαδοπούλλου, Κυπριολογικὴ Βιβλιοθήκη, 8, Λ/σία, 1998, σ. 34) καὶ Διομήδη Στραμβάλδη (Diomede Strambaldi, Ciprioto, Chronicha…, (ἔκδ.) René De Mas Latrie, Paris1893, σ. 15), οἱ ὁποῖοι, ἐν προκειμένῳ ἀντιγράφουν τὸν Μαχαιρᾶ.

13. Εἶναι γνωστὴ ἡ κατὰ τὸν Μεσαίωνα τακτικὴ τῶν Φράγκων-Ἐνετῶν κλπ. ἐπωνύμων παπικῶν τῆς σύλησης, διαρπαγῆς καὶ διακίνησης ἁγίων λειψάνων, καὶ πολλῶν μάλιστα ἀφθάρτων, τὰ ὁποῖα οἰκειοποιήθηκαν, μεταφέροντάς τα στὶς χῶρες τους (Ἰταλία, Γαλλία κ.ἀ.). Δὲν ἀποκλείεται στοὺς δίσεκτους ἐκείνους γιὰ τὴ μεγαλόνησό μας χρόνους νὰ εἶχε τὴν ἴδια τύχη καὶ τὸ λείψανο τοῦ Πεντασχοινίτου ὅσίου (καθὼς καὶ αὐτό, ποὺ ἀπέκειτο πλησίον του, στὸ ἄλλο ἀρκοσόλιο).

14. Εὐχαριστοῦμε θερμὰ τὸν καταγόμενο ἀπὸ τὸν Ἅγιο Θεόδωρο Λάρνακας, κ. Γρηγόριο Σταύρου, τόσο γι᾽ αὐτή, ὅσο καὶ γιὰ ἄλλες πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὸν ναὸ τοῦ Ὁσίου Ἀθανασίου. Σημειώνουμε ἐδῶ ἀκόμη πώς, τόσο γιὰ τὸ ὑπόγειο ταφικὸ σύμπλεγμα, ὅσο καὶ γιὰ τὶς σωζόμενες παραδόσεις σχετικὰ μὲ τὸν ἅγιο καὶ τὸν ναό του, μᾶς διηγήθηκε ἐπίσης (κατὰ τὸ 2000) ὁ (τότε ὀγδοντάχρονος) κ. Καλοζώης ἀπὸ τὸν Ἅγιο Θεόδωρο. Σύμφωνα μὲ τὸν τελευταῖο, ποὺ πρόφθασε σὲ καλὴ κατάσταση τὸν ταφικὸ θάλαμο καὶ πρὶν καταρρεύσει, πάνω ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ ὁσίου ὑπῆρχε ἐνεπίγραφη ἐπιτύμβια πλάκα μὲ ἑλληνικὴ ἐπιγραφή, ποὺ σωζόταν τότε ὁλόκληρη, καὶ ἡ ὁποία ἀναμφίβολα ταυτίζεται μὲ αὐτή, τῆς ὁποίας ἀνευρέθη κατὰ τὶς πρόσφατες ἀνασκαφὲς τὸ κάτω τμῆμα, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε. Ἡ ἐπιτύμβια αὐτὴ πλάκα ἔσπασε, σύμφωνα μὲ τὸν κ. Καλοζώη, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ὡς ἄνω κλοπῆς τῆς εἰκόνας τοῦ ὁσίου, καθὼς αὐτὴ βρισκόταν κρυμμένη πίσω ἀπὸ τὴν πλάκα. Στὴ συνέχεια φαίνεται ὅτι κάποιος ἀφαίρεσε καὶ τὸ ἐλλεῖπον σήμερα ἄνω τμῆμα τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτύμβιας πλάκας, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν κ. Καλοζώη πάντοτε, εἶχε συνολικὸ ὕψος περίπου δύο μέτρα (τὸ τεμάχιο ποὺ βρέθηκε εἶναι ἀρκετὰ μικρότερο, ὕψους περίπου μισοῦ μέτρου).

15. Τὴν καταστροφικὴ ἐπίδραση τῆς σειρᾶς τῶν σεισμικῶν αὐτῶν δονήσεων, ποὺ ἔγιναν στὶς 24/25 Ἀπριλίου καὶ τὴν 1η Μαΐου τοῦ 1491, περιγράφουν ἀρκετοὶ περιηγητὲς τῆς ἐποχῆς, καθὼς καὶ κυπριακὰ χρονογραφικὰ σημειώματα (σχετικὲς ἀναφορὲς βλ. στό: Eugen Oberhummer, Der Bergdes Heiligen Kreuzes, Ausland 1892, σ. 407 καί, πιὸ πρόσφατα, Θεοχάρης Σταυρίδης, «Ὁ σεισμὸς τοῦ 1491 στὴν Κύπρο», Ἐπετηρίδα τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν Κύπρου, XXIV, Λευκωσία, 1998, σσ. 125-144). Εἰδικώτερα γιὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Ὁσίου Ἀθανασίου στὸ Πεντάσχοινο ἔχουμε ἀναφορὰ σὲ σύγχρονο παρασελίδιο χειρόγραφο

σημείωμα τοῦ παπᾶ Ἀθανασίου Φάρη ἀπὸ τὴν (πλησιόχωρη στὸ Πεντάσχοινο) Κοφίνου στὸν κώδικα Parisinus Graecus 624, φ. 2v: «Τὴν ἐχρονίαν αυϟα΄ (=1491) ἐγίνετον σεισμὸς μέγας εἰς τι (= τὴν) (ἡ) μέρα ἀπριλλίου κδ΄, ἡμέρα Κυριακή, εἰπία (= ἡ ὁποία) κυριακὴ εἶτον (= ἦταν) τοῦ παραλύτου καὶ ἐχάλασεν ἡ Ἁγία Σοφία καὶ πολλὲς ἐκκλησίες εἰς τὶ (= τὴν) χώρα·… ἐχάλασε καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Πεντήσχην τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ Πεντησχηνίτου ἐκ βάθρου. Διὰ ἀθίμησιν (=ἐνθύμησιν) ἔγραψα ἀπριλίου κδ΄ ἐχρονίας ἄνοθεν παπᾶς Ἀθανάσιος Φάρης ἀπὸ χωρίου Κοφίν(ου)» (JeanDarrouzès, «Notespourservirà l᾽histoiredeChypre», Κυπριακαὶ Σπουδαί, ΚΒ΄ [1958], σ. 245). Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ἀναφέρεται ἐδῶ ἡ σχεδὸν ὁλοσχερὴς καταστροφὴ τοῦ ναοῦ («ἐκ βάθρου»), ποὺ θὰ ἄφησε τὸν ναὸ στὴν κατάσταση, ποὺ βρισκόταν πρὶν τὸ 1974, ἡ ὁποία, ὅπως πληροφορηθήκαμε, ἦταν καλύτερη ἀπὸ τὴν κατάστασή του πρὶν τὸ 2004 (ὁπότε ἔγινε ἡ ἀνασκαφὴ καὶ ἀποκατάστασή του).

16. Ἀντίστοιχη παράδοση συναντοῦμε καὶ σὲ ὁρισμένα ἄλλα χωριά, γιὰ ἄλλους ἁγίους τῆς Κύπρου. Ἀνάλογο γεγονὸς (καὶ ἴσως τὸ ἁγιολογκὸ πρότυπο) συναντοῦμε στὸν Βίο τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἀθηνογένους, ἐπισκόπου Πηδαχθόης (BHG197-197e), ποὺ ἑορτάζει στὶς 16 Ἰουλίου, καὶ μαρτύρησε ἐπὶ Διοκλητιανοῦ. Ἐνῶ δηλαδὴ ὁδηγοῦσαν τὸν ἅγιο στὴν καταδίκη, εὐλόγησε ἕνα ἐλάφι, ποὺ εἶχε ἀναθρέψει στὴ Μονή του, νὰ μὴν ἀγρευθεῖ ποτὲ ἀπὸ κυνηγό, οὔτε τὸ ἴδιο, οὔτε οἱ ἀπόγονοί του, ἀλλὰ νὰ ἔρχεται κάθε χρόνο στὴ μνήμη του καὶ νὰ φέρνει ἕνα ἐλαφάκι γιὰ τοὺς πανηγυριστές, πρᾶγμα ποὺ γινόταν χάριν τοῦ ἁγίου πρὸς δόξαν Θεοῦ.

17. Βλ. σχετικά, A. and J. Stylianou The painted Churches of Cyprus, Nicosia, 21997 (revised edition), σσ. 88, 147, 239, 254, 273, 405. Ἄλλη τοιχογραφία του (τοῦ 13ου αἰ.) στὸν ναὸ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τοῦ χωριοῦ Σωτήρας Ἀμμοχώστου, ποὺ δημοσιεύθηκε στὴν Ὀρθόδοξη Μαρτυρία, 71 [Φθινόπωρο 2003], εἰκόνα ἐμπροσθοφύλλου. Περαιτέρω, ἡμικατεστραμμένη τοιχογραφία του βρίσκεται στὴ βόρεια ἡμικυκλικὴ ἀψῖδα τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐντὸς τῶν τοιχῶν παλαιᾶς Ἀμμοχώστου, χρονολογουμένη στὸν 15ο αἰ., μὲ ἐπιγραφὴ «ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ο ΠΕΝΤΑΣΧΟΙΝΙΟΤΗΣ ΚΗΠΡΟΥ», ἀπὸ ὅσο διακρίνεται.

18. Εἶναι ἀξιοσημείωτο πὼς μία φορητὴ εἰκόνα τοῦ ὁσίου (ἡ μόνη ἴσως σήμερα γνωστὴ παλαιὰ φορητή), τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰώνα, ποὺ φυλάσσεται στὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ ὁμωνύμου χωριοῦ τῆς Λάρνακας (βλ. Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου, ὅπ. ἀν., σ. 7), τὸν ἀπεικονίζει ὡς λαϊκό, μὲ σταυρὸ στὸ δεξὶ χέρι καὶ ποιμενικὴ ράβδο στὸ ἀριστερό. Κρίνοντας δὲ ἀπὸ τὴν ἐγγύτητα τοῦ χωριοῦ στὸ Πεντάσχοινο, καθὼς καὶ τὴν ὀνομαστικὴ τῆς ἐν λόγῳ εἰκόνας ἐπιγραφὴ («Ο ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ο ΠΕΝΤΑΣΚΗΝΗΤΙΣ»), εὔλογα μποροῦμε νὰ εἰκάσουμε πὼς αὐτὴ

ἀντιγράφει πιθανώτατα παλαιὸ πρότυπο, προερχόμενο κατευθείαν ἀπὸ τὸν προσκυνηματικὸ τοῦ Ὁσίου ναό, καὶ ἴσως παραπέμπει στὴν πραγματικὴ ἀρχικὴ ἀπεικόνισή του.

19. Σύμφωνα μὲ τοὺς ἱεροὺς Κανόνες τῶν τοπικῶν καὶ Οἰκουμενικῶν Συνόδων (Νεοκαισαρείας ια΄, Καρθαγένης κα΄, ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς ιδ΄), ὁ χειροτονούμενος διάκονος πρέπει νὰ εἶναι τοὐλάχιστον 25 ἐτῶν, ὁ δὲ πρεσβύτερος 30 ἐτῶν. Κάτι ἀνάλογο παρατηρεῖται καὶ στὴν περίπτωση τοῦ ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Λαμπαδιστοῦ. Παρόλο ποὺ στὸν βίο του δὲν ἀναφέρεται ὅτι ἦταν κληρικός, ἀπὸ τὸν 13ο αἰ. κ.ἑ. εἰκονογραφεῖται ὡς διάκονος, ἂν καὶ ἐκοιμήθη ἐπίσης σὲ ἀρκετὰ νεανικὴ ἡλικία, καὶ μάλιστα τυφλός! Στὴν περίπτωση τούτη τὸ γεγονὸς ἐξηγεῖται, εἴτε διότι ὡς υἱὸς ἱερέως εἶχε κάποια διακονία στὸν ναό, προτοῦ τυφλωθεῖ, εἴτε ἀπὸ τὴ θαυμαστὴ ἐμφάνισή του, μετὰ θάνατον, στὸν ἁγιογράφο, ποὺ ἀποροῦσε πῶς νὰ τὸν ἀπεικονίσει, μὲ τὸ σχῆμα νοταρίου (γραμματέως). Ἐξάλλου, δὲν ἀποκλείεται καὶ ἐδῶ ἡ τέτοια ἀπεικόνισή του νὰ εἶναι συμβολικὴ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν μεσιτευτικῆς ἱκεσίας του ὑπὲρ τῶν πιστῶν.

20. Κατὰ τὸ ἔτος 2007, μὲ τὴν ἀνασύσταση τῆς Μητροπόλεως Τριμιθοῦντος, τὸ χωριὸ Ἅγιος Θεόδωρος καὶ τὸ ὑποκείμενο σ᾽ αὐτὸ προσκύνημα τοῦ Ὁσίου Ἀθανασίου παραχωρήθηκε ἐκκλησιαστικὰ σ᾽ αὐτὴν ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Κιτίου κ.κ. Χρυσόστομο, κατόπιν καὶ τῆς σχετικῆς ἐγκρίσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου.
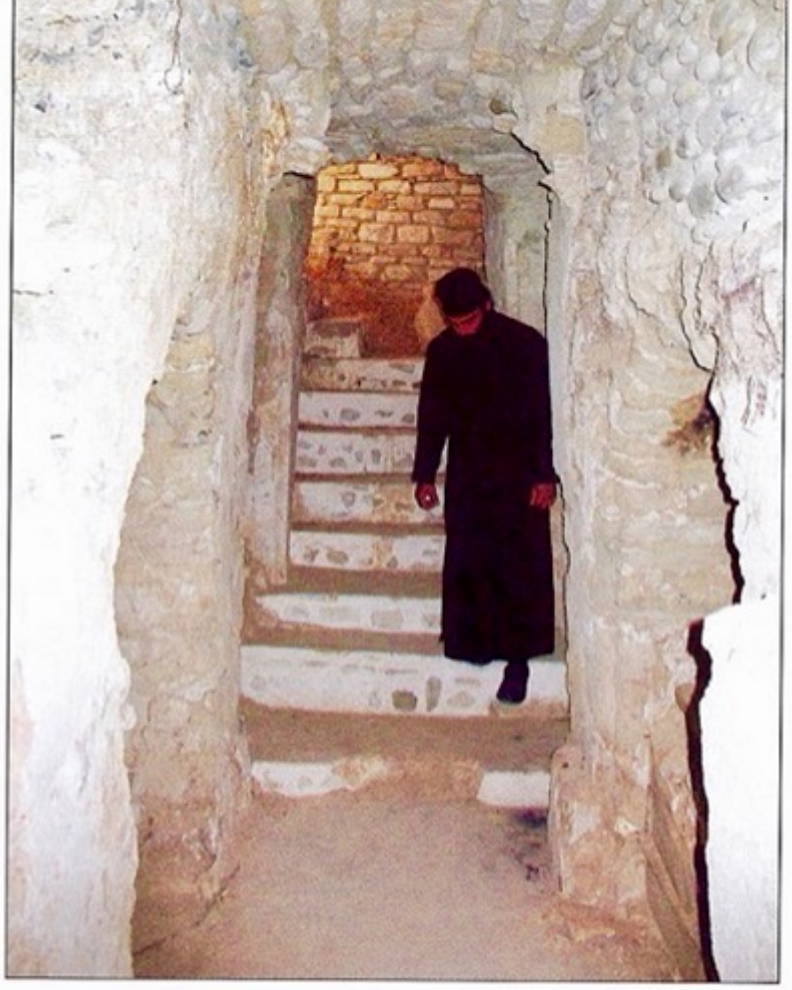
21. Τὸ χαρακτηριστικὸ τοῦτο τοῦ ὁσίου ὡς προτύπου καὶ προστάτου τῆς χριστιανικῆς νεολαίας, τονίζεται καὶ στὴν ὡραία Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου (βλ. ἀνωτ.), ποὺ μὲ περισσὴ εὐλάβεια καὶ ἀγάπη συνέθεσε ὁ ἐνάρετος χαρισματοῦχος Ὑμνογράφος τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας, κὺρ Χαραλάμπης Μπούσιας. Ἡ Ἀκολουθία αὐτή, ἐκτὸς τῆς αὐτοτελοῦς ἐκδόσεώς της ἀπὸ τὴ Μητρόπολη Κιτίου, περιλήφθηκε, μὲ εὐλογία τοῦ Μητροπολίτου Κιτίου κ.κ. Χρυστοστόμου καὶ τῆς ἱερᾶς Μονῆς Σταυροβουνίου, καὶ στὰ Κύπρια Μηναῖα τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, τόμ. Θ΄ (Ἰούλιος), σσ. 49-59 (στὶς σσ. 60-61 οἱ σχετικὲς Πηγὲς καὶ ἡ Βιβλιογραφία).